

Børn med særlige behov i Danmark

KNS Helsinki 7. marts 2024

FOA

Det danske system

98 kommuner med ansvar for

Dagtilbud (almene dagtilbud (dagtilbudsloven)
og specialdagtilbud (serviceloven §32)

Familieafdeling (socialforvaltning)

Pædagogisk Psykologisk Rådgivning (PPR)

5 regioner med ansvar for

Psykatri (Psykiatrisk udredning og behandling)

Sygehuse

Udfordringsbilledet i Danmark

1

Stigning i antallet af børn med særlige behov
– og ændring i gruppen af børn

2

Børn med særlige behov får ikke tilstrækkelig hjælp og støtte i dag
- mange årsager og kommunale forskelle

3

Øget fokus på enkelt barn i forhold til børnegruppen og forebyggende
indsatser og større sundhedsfokus

4

Lang ventetid på udredning og risiko for diagnosejagt, fordi diagnose giver
adgang til støtte

5

Kvalitetsundersøgelse viser mange dagtilbud (0-2 år) af lav kvalitet og deraf
lav løfteevne

Stigning i antallet af børn med særlige behov

Sundhedsregisterdata:

- Fra 2009-2019 er andelen af børn og unge i alderen 0-17 år, der får en diagnose, steget med mere end 50 %
- Pr. 1. januar 2019 havde omkring 57.100 børn og unge en psykiatrisk diagnose, hvilket svarer til 5 %
- I 2017 var ca. 53 pct. flere børn og unge i kontakt til børne- og ungepsykiatrien end i 2010

Stigning i antallet af børn med særlige behov

Danske dagtilbudschefers oplevelse (2021):

- 85 % af dagtilbudscheferne vurderer, at andelen af børn, der har behov for en særlig indsats i eller uden for det almene dagtilbud, er større eller meget større i dag end for 5 år siden, mens 8 % vurderer, at behovet er uændret.
- 62 % af dagtilbudscheferne vurderer, at andelen af børn, der har behov for et decideret specialtilbud (efter servicelovens § 32), er større eller meget større i dag end for 5 år siden, mens 28 % svarer, at det er uændret.

Ledere af Pædagogisk Psykologisk Rådgivnings oplevelse (2021):

- 69 % angiver, at de oplever, at antallet af børn og unge i psykisk mistrivsel er stigende, mens 14 % angiver, at det er markant stigende

Stigning i antallet af børn med særlige behov

Ledere og medarbejdere i dagtilbuds oplevelse:

- 14 pct. af medarbejderne vurderer, at der er børn i deres gruppe, der giver anledning til bekymring om mistrivsel, heraf angiver halvdelen, at børnene viser klare tegn på mistrivsel.
- 56 pct. af lederne og 60 pct. af medarbejderne mener, der er flere børn med tegn på mistrivsel i dag end for 5 år siden. Kun 3 pct. mener, der er færre børn med tegn på mistrivsel.
- Medarbejdere vurderer, at der er tre hovedårsager til, at flere børn mistrives:
  1. Der er for få voksne i daginstitutionen (74 pct.)
  2. Forældrenes pressede hverdag (73 pct.)
  3. Der er for mange børn med store udfordringer, der søges integreret (72 pct.).
- 31 pct. af medarbejderne oplever dagligt eller næsten dagligt, at der er enkeltbørn, der har så store trivselsmæssige udfordringer, at det gør det svært at få børnegruppens hverdag til at fungere. Yderligere 19 pct. oplever det en eller flere gange om ugen.

Ændring i gruppen af børn med særlige behov

- I Danmark er det **ca. 20 % af alle børn, der vokser op i omstændigheder, der påvirker deres udviklingsmuligheder** på måder, der både kan gå ud over deres trivsel, læring og udvikling nu og her samt gøre det vanskeligt for dem at klare sig i uddannelsessystemet og på længere sigt.
- Blandt de ledere og medarbejdere, der mener der er sket en stigning i antallet af børn, der viser tegn på mistrivsel, **angiver 74 pct. af medarbejderne og 67 pct. af lederne, at der er sket en ændring i, hvilke børn, der mistrives**. De angiver, at børn i mistrivsel i dag ses i alle sociale lag, ikke kun i udsatte familier.

National kortlægning af kommunernes understøttende arbejde (2021)

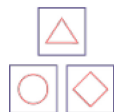
Børn i udsatte positioner i dagtilbud

National kortlægning af kommuners understøttende arbejde

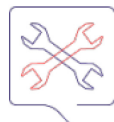

Forskellige støtteformer i danske dagtilbud

Pædagogisk støtte: Monofaglig pædagogisk støtte til at udvikle og tilpasse det pædagogiske arbejde med ét barn eller en børnegruppe, fx via ressourcepædagoger, støttepædagoger, inklusionspædagoger mv.

Tværfaglig støtte: Inddragelse af specialiseret viden og fagpersoner fra andre fagområder end det pædagogiske område, fx via samarbejde med psykologer, audiologopæder, socialrådgivere, sundhedsplejerske mv.

Støtte til systematik: Forskellige redskaber og tilgange, der støtter systematik i arbejdet med børn i udsatte positioner, fx redskaber, der vurderer børns trivsel og udvikling med henblik på at kunne få øje på børn i udsatte positioner tidligt og følge op med støtte eller brug af redskaber til udvikling og tilpasning af det pædagogiske læringsmiljø.

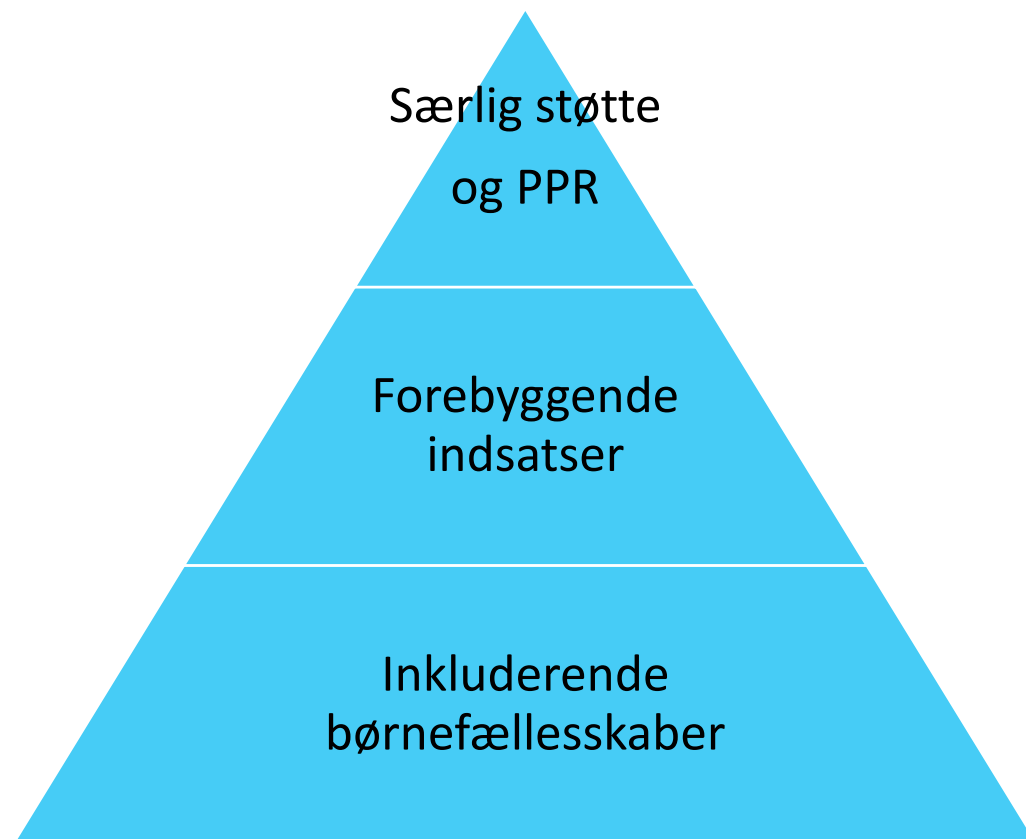
Strukturel støtte: Tiltag, der styrker de strukturelle rammer om barnet og børnegruppen. Det kan fx være tildeling af særlige midler, kompetenceudvikling af personale eller særlige pladser og grupper.

Anden støtte: Kategorien indeholder bl.a. familierettede indsatser og understøttende materialer.

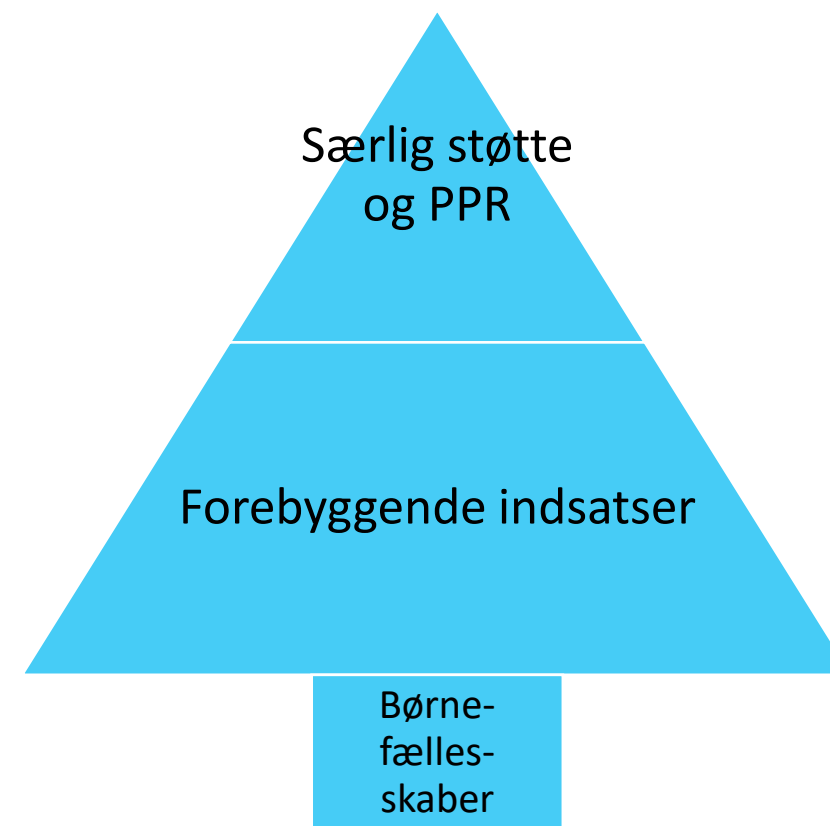
Balancen mellem de fællesskabsorienterede og de individuelle indsats

Ambition: Et stabilt støttesystem

Tendens til det her:

Individorienteret

Fællesskabsorienteret

Kvalitet i dagtilbud

National undersøgelse af kvalitet i pædagogiske læringsmiljøer og rammer i kommunale daginstitutioner og dagplejen for 0-2-årige børn

Nanna H. Lindeberg, Anne Toft Hansen, Kathrine Vixø, Dina Cella Madsen, Line Buer Bjerre, Astrid Lundby, Astrid Nørgaard Mahoney, Melanie Anfinzen Lautrup

National kvalitetsundersøgelse for dagtilbud 0-2 år (2023) viste, at få dagtilbud har tilstrækkelig kvalitet til at gøre en forskel for børn i udsatte positioner

Resultater for daginstitutioner:

- Der er stor forskel på kvaliteten i de pædagogiske læringsmiljøer i daginstitutioner
- Blot 1 ud af 10 daginstitutioner har et pædagogisk læringsmiljø af 'god' kvalitet, som understøtter trivsel, læring, udvikling og dannelse for alle børn – også børn i udsatte positioner. Ingen har fremragende kvalitet.
- 49 % af daginstitutionerne har 'tilstrækkelig' kvalitet. Dagtilbud af tilstrækkelig kvalitet kan ikke forventes at gøre en kompenserende positiv forskel for børn i udsatte positioner.
- 38 % har 'utilstrækkelig' kvalitet.

Resultater for dagplejen:

- Der er stor forskel på kvaliteten i de pædagogiske læringsmiljøer i dagplejen
- Mindre end 1 ud af 10 dagplejere får vurderingen 'god' kvalitet
- 39 % vurderes at have 'tilstrækkelig' kvalitet
- 46 % vurderes til at have 'utilstrækkelig' kvalitet og 6 % 'ringe' kvalitet

Pres på Pædagogisk Psykologisk Rådgivning

- PPR har en central placering i den organisatoriske struktur omkring støtte og hjælp til børn med særlige behov i Danmark
- Der er lang ventetid på PPR
- Høj personaleomsætning blandt medarbejderne, der arbejder i PPR
- Fordeling af tid i PPR mellem skole og dagtilbud:
  - PPR arbejder 30 % af tiden med hjælp og støtte til dagtilbud og resten på børn i skolealderen (et gennemsnit med kommunale variationer fra 15%-50 %)

Dagtilbuddenes oplevelse af støttesystemet

Bevilling af støtte:

- 27 pct. af lederne der har søgt om **støtte til et barn** det seneste år, har en eller flere gange fået afslag. Heraf har 27 pct. fået afslag på grund af økonomi.
- 33 pct. af lederne har fået afslag på **ansøgning om flere støttetimer** til børn, heraf har en tredjedel fået afslag på grund af økonomi, selvom det i dagtilbudsloven er helt tydeligt, at børn der har brug for støtte, skal have den.

Vurdering af bevilget støtte:

- Blandt ledere og medarbejdere, der har støttepædagoger ansat i institutionen, er 75 pct. af lederne og 84 pct. af medarbejderne enige i, at støttepædagogerne har for få timer i forhold til de udfordringer der er.
- 68 pct. af medarbejderne og 80 pct. af lederne, der har fået supervision og rådgivning fra PPR, oplever at få gode og realistiske råd om hvordan de kan forbedre børnenes omgivelser/det pædagogiske arbejde.
- 42 pct. af lederne og 54 pct. af medarbejderne oplever, at der går for lang tid fra de observerer mistroivsel hos et eller flere børn til de får rådgivning fra PPR.

Bemanding

- **Daginstitutioner med mange udsatte børn er generelt ikke bedre normeret end daginstitutioner med få børn i socialt udsatte positioner.**
  - I institutioner, hvor der er mindre end 10 pct. af børnene, som har forældre med grundskolen som højeste uddannelse, var der således 6,8 børn pr. voksen. I institutioner, hvor mere end hvert fjerde barn har forældre uden uddannelse, var tallet 6,4 børn pr. voksen i 2021.
- **Sværere at få dobbeltplads i dagplejen**
  - I 2022 vurderede 14 pct. af dagplejepædagogerne, at det var blevet meget sværere og 29 pct. at det er blevet sværere at kunne tildele en dobbeltplads til et barn over de seneste 5 år.
  - I alt 53 procent af dagplejepædagoger og ledere har inden for de sidste to år oplevet, at et eller flere børn ikke har kunnet tælle for to, selvom de vurderede et behov for det. Et resultat som Pædagogisk Sektor fortsat præsenterer politikere for.

Regeringsinitiativer

Regeringsinitiativer de seneste 5 år

Minimumsnormeringer i daginstitutioner (2020)

Kvalitetsundersøgelse af dagtilbud 0-2 år og 3-5 år (2022/2023)

Pulje til sociale normeringer (2017/2019 og 2020)

Lettilgængelig tilbud til børn og unge i psykisk mistrivsel (2020 og 2022)

Trivselskommission (2023)

Ny vidensenhed: VIBUS - Vidensenhed for børn og unge med særlige behov (2023)

Pulje til sociale normeringer

- **Puljer:** To puljer fra Stærke dagtilbud i 2017 og 1.000-dages-programmet i 2019 blev i 2020 samlet til én national pulje.
- **Indhold:** 348,5 mio. kr. årligt i 2023-2025 til at ansætte flere pædagoger eller pædagogiske assistenter i daginstitutioner med mange børn i udsatte positioner. Pengene kan bruges på løn- og pension til pædagoger og pædagogiske assistenter.
- **Penge fordeles via ansøgning fra kommunerne:** Tilskuddet til de enkelte enheder fordeles efter antallet af tilskudsudløsende børn, dvs. børn, hvor forældrene modtager mindst 80 pct. økonomisk fripladstilskud, jf. dagtilbudsloven. Der kan maksimalt tildeles 100.000 kr. pr. tilskudsudløsende barn pr. år. Kommunerne skal lave en årlig statusredegørelse i oktober samt et årligt regnskab ved årets afslutning
- **Effekt:** Puljen svarer til ca. 800 stillinger på landsplan
- **Dispensation fra uddannelseskrav er muligt**, hvis institutionen har 75 % uddannet personale eller særlige forhold, der vanskeliggør ansættelse af uddannet pædagogisk personale.

Balancen mellem sundhedsfokus og pædagogik

Tendens til at sundhedsfokus er ved at erobre trivseldagsordenen på bekostning af pædagogikken

Vi ser ord som:

- Symptomer og diagnoser
- Behandlingsbehov og behandling

De lettilgængelige tilbud til børn og unge i psykisk mistrivsel forankres i sundhedsloven

Kommissionens målgruppe er børn mellem 0-25 år og den skal se på fire overordnede temaer:

1. Fællesskaber og relationer
2. Tidlig indsats og forebyggelse
3. Livsmod og robusthed
4. Det gode digitale liv

Arbejdet opdeles i 3 spor:

1. Tværgående begrebsafklaring af "mistrivsel" og formulering af ideal for det gode børneliv
2. Identifikation af de faktorer, der forårsager udfordringerne og faktorer, der fungerer som beskyttelsesfaktorer
3. anbefalinger (familielivet, dagtilbud og skole, civilsamfund, arbejdsmarked og ungdomslivet online)

TRIVSELSKOMMISSIONEN

VIBUS - Vidensenhed for børn og unge med særlige behov

Formål: At styrke de pædagogiske læringsmiljøer i skoler og dagtilbud og indsatsen inden for inklusion, specialpædagogisk støtte og specialundervisning, så børn og unge med særlige behov får et tilbud eller en indsats, som modsvarer deres behov.

Metode: Udarbejdelse af vidensbaserede politiske beslutningsoplæg og ved at udbrede viden og redskaber til skoler, dagtilbud og kommuner.

Særlig opgave: Fagligt grundlag for styrket indsats for elever med særlige behov i grundskolen og på ungdomsuddannelser

Specialpædagogiske kompetencer

Der efterspørges i høj grad specialpædagogiske kompetencer – men hvilke?

Konkrete initiativer:

- Revision af pædagoguddannelsen
- Revision af den pædagogiske assistentuddannelse
- Fokus på efter- og videreuddannelse for personale i dagtilbud og skole

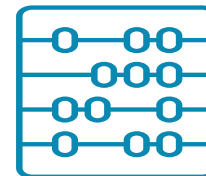

Finansiering

Kommunerne skal i udgangspunktet selv finansiere stigende udgifter til børn med særlige behov.

Årlige økonomiaftaler mellem staten og kommunerne.

Kommuner bliver fra nationalt niveau kompenseret med:

Pulje til sociale normeringer (348,5 mio. kr. årligt i 2023-2025)

Lettilgængelige tilbud til børn og unge i psykisk mistrivsel (250 mio. kr. årligt fra 2025)

Midler til minimumsnormeringer og opkvalificeringspulje

Afrundende refleksion

- Er der reelt en stigning i antallet af børn med særlige behov?
- Er der en selvforstærkende effekt i det store fokus på mistrivsel?
- Er den mistrivsel vi ser hos børn noget, der "bor i" børnene eller er det et symptom på indretningen af vores samfund? Burde vi behandle samfundet i stedet for børnene?
- Hvordan sikrer vi pædagogikkens berettigelse, så sundhedsfokus ikke erobrer hele trivselsdagsordenen?